

исследований, 2003. – № 1. – Режим доступа: \ www / URL : <http://spero.socpol.ru>

13. Парсонс Т. Система современных обществ [Текст] / Т. Парсонс; пер. с англ. Л. А. Седова и А. Д. Ковалева; под ред. М. С. Ковалевой. – М.: Аспект Пресс, 1998. – 270 с.

14. Sapir A. Globalisation and the Reform of European Social Models [Electronic resource] / A. Sapir // Background document for the presentation at ECOFIN informal Meeting. – Manchester, 9 Sept. 2005. – Available at: \www/ URL: <http://www.bruegel.org/Repositories/Documents/Publications>

In the article the basic model of social development of the countries members of EU, US and Japan. Identified their features and areas of transformation in the formation of a common social policy of the EU, US and Japan. It is proved that in today's business environment, a new paradigm of social policy, combining three forces: state, market and civil society. Highlight overall trends sotsialnooriyentovanyh Functioning of the European economies.

Key words: social policy, social model, social protection, social development.

УДК 331.101.262

Мацола М. М., Мацола С. М.

СІЛЬСЬКИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ, ПРІОРИТЕТИ ТА НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ

У статті розглянуто основні аспекти сільського розвитку в Україні. Визначено, що політика сільського розвитку потребує покращення і вдосконалення як на національному, так і на регіональному рівнях задля підвищення добробуту сільського населення. Окреслено ключові пріоритети та завдання органів державного і регіонального управління, необхідних для активізації сільського розвитку в Україні.

Ключові слова: сільський розвиток, політика сільського розвитку, пріоритети сільського розвитку, добробут сільського населення, зайнятість сільського населення.

I. Вступ. Проблеми сільського розвитку існують не тільки в Україні, а і в більшості країн світу. Однак, на відміну від України, ці проблеми є не настільки масштабними і в багатьох країнах світу вирішуються вже давно. Питання покращення сільського розвитку в Україні неодноразово підносилося за часи незалежності на найвищій державній щаблі всіма урядами, однак, в своїй більшості реалізація даного питання зупинялась на рівні розробки концепцій, стратегій, часто без реального фінансового підкріплення, що в свою чергу і по сьогодні залишає невирішеними багато ключових питань виходу із занепаду для українських сіл.

Постійні реформи, зміни підходів у політиці розвитку сільських населених пунктів як на рівні держави так, і на рівні окремих регіонів поки що до помітних покращень не призвели,

а подекуди і погіршили соціально-економічне становище сільських жителів, призвели до деградації соціальної сфери села, і навіть взагалі до зникнення багатьох сільських населених пунктів з карти України. Україна завжди вважалася державою з величезним аграрним потенціалом, однак проведене реформування колгоспів, радгоспів, а потім колективних сільськогосподарських підприємств у господарські формування ринкового типу проводилось здебільшого стихійно, з успіхом, що не дало тих результатів зростання реального добробуту селян і покращення їх життя, яких очікували, хоча і вдалося досягнути певних успіхів у виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції. В той же час, конкурентоспроможність українського сільськогосподарського виробництва у європейському і світовому масштабах все ще знаходиться на низькому рівні, що значною мірою уповільнює його розвиток. Наслідками цього є те, що сільські бюджети мають мінімальні фінансові надходження для покращення соціально- побутових умов життя громади, відбувається падіння рівня зайнятості сільського населення і здебільшого всі очікування покладаються на фінансові ресурси від держави.

II. Постановка проблеми. Поки що державі не вдалося створити ефективно діючої системи здатної істотно поліпшити рівень сільського розвитку і яка б задовольняла інтереси держави та потреби сільських жителів. Попри те що Україна значною мірою аграрна країна, ще й досі відчувається відсутність необхідної кількості господарських формувань ринкового

типу, здатних виживати, в жорстких умовах конкурентної боротьби, які широко розповсюджені у світі. Таким є сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, групи, об'єднання сільськогосподарських товаровиробників. Ще не створено і відповідної інфраструктури й ефективних ланцюгів постачання виробленої сільськогосподарської продукції безпосередньо від виробника до споживача, немає відповідних економічних і соціальних передумов для подальшого стабільного зростання добробуту сільських жителів та сталого сільського розвитку.

III. Результати. Найгострішими проблемами українського села на сьогодні практично у всіх регіонах України є відсутність робочих місць, бідність, трудова міграція, занепад соціальної інфраструктури, поглиблення демографічної кризи та відмирання сіл, про що свідчать статистичні дані. Так, за даними офіційної статистики в Україні зафіксовано один з найвищих у світі показників смертності сільського населення (19 на тисячу осіб), смертність у сільській місцевості майже на 30% перевищує цей показник у містах. В результаті високої рівня смертності та постійних міграцій кількість сільського населення скоротилася з 15,8 млн. осіб у 2002 році до 14,1 млн. осіб у 2014 році. Смертність серед сільських жителів можна було б значно знизити за умов покращення соціально-економічного становища, вчасного виявлення захворювань та надавання якісних медичних послуг, оскільки як зазначають експерти 60-65% смертей в сільській місцевості є передчасними, тобто такими яких можна було уникнути [8].

Рівень благоустрою сільського житла не відповідає сучасним вимогам: житлові площі обладнані (2013 р.) водогоном на 25,3%, каналізацією – на 21,3%, центральним опаленням – на 33,6%, гарячим водопостачанням – на 9,4%. Певна кількість сільських населених пунктів не забезпечена стаціонарним телефонним зв'язком, багато сіл не мають стабільного покриття стільникових мереж зв'язку, низьким є рівень забезпечення доступу до мережі Інтернет.

Багато сільських населених пунктів не забезпечені закладами комунально-побутових послуг та об'єктами соціального призначення, при цьому, їх мережа продовжує деградувати. За 2000-2013 рр. скоротилася на 13,5 тис. кількість сільських магазинів, 2,6 тис. закладів громадського харчування, 0,4 тис. дитячих до-

шкільних закладів, 0,4 тис. загальноосвітніх шкіл, 1,0 тис. закладів культури та 0,9 тис. фельдшерсько-акушерських пунктів. Значно погіршують комфортність життя сільських жителів відсутність в більшості сіл мережі якісних доріг з твердим покриттям, транспортного сполучення. Твердим покриттям забезпечені менше 50% від загальної протяжності сільських доріг і вулиць, освітленням лише 7%.

Незважаючи на те, що рівень забезпеченості сільських населених пунктів об'єктами соціально-культурної сфери залишається низьким, значна кількість наявних об'єктів перебуває у непридатному стані або використовується не за призначенням і, на превеликий жаль, на сьогодні позитивної тенденції у вирішенні даних проблем поки що не спостерігається.

Міграційні процеси у сільській місцевості набули масового характеру і охоплюють практично всі регіони України, особливо це стосується сільської молоді, що на сьогодні є основною причиною деградації українських сіл та значного скорочення сільського населення. Негативні процеси у сільській місцевості призводять до старіння сільського населення, так на даний час 4,4 млн. осіб або 31% сільських жителів є пенсіонерами.

Постійна боротьба за виживання та відсутність роботи призвели до збільшення чисельності осіб, зайнятих у веденні власного особистого господарства, а це 2,6 млн. сільських жителів (42,3 % зайнятого сільського населення у 2013 році). За даними офіційної статистики, рівень зайнятості у сільській місцевості у 2012 році склав 65,6% до економічно активного населення у віці 15-59 років. Майже кожний третій сільський мешканець працездатного віку не працював і не навчався. Проявом загострення кризи зайнятості у сільській місцевості є прогресуюче скорочення кількості населення, яке бере участь у виробничому процесі, часткова і тимчасова зайнятість стають масовим явищем, зростає кількість безробітних, що не здійснюють пошук роботи.

Подолати соціально-економічний занепад у сільській місцевості можливо лише завдяки спільній координації дій з боку держави, органів місцевого самоврядування, та самих жителів села, адже сільський розвиток передбачає цілеспрямовану зміну економічних, екологічних, демографічних, соціальних, культурних, побутових, інституційних умов функціонування сільських населених пунктів задля зрос-

тання рівня і якості життя його мешканців. Тому будь-які кроки в питаннях впровадження реформування села необхідно починати із залученням до цього процесу його мешканців. В Україні повинна бути розроблена модель, в якій цілеспрямована зміна всіх найважливіших факторів розвитку села планується, здійснюється і контролюється самими громадами за сприяння держави.

Першими вагомими кроками в питанні реального залучення участі громад до поліпшення сільського розвитку стало прийняття Верховною Радою України у лютому 2015 року Закону України „Про добровільне об'єднання територіальних громад”. Сільські, селищні територіальні громади є суб'єктами сільського розвитку – це самоорганізовані сільські жителі, які поділяють спільний життєвий простір. Їх об'єднує прагнення і готовність до реальних дій щодо поліпшення економічного, соціального та екологічного становища населених пунктів в яких вони проживають [1].

Основними пріоритетами прийнятого Закону є:

- реформування системи місцевого самоврядування за принципом децентралізації, яка доходить до низового рівня, тобто забезпечує реалізацію прав жителів кожного села, що входить до складу об'єднаної територіальної громади, вирішувати питання місцевого значення;

- згуртування сільських громад на розвиток людського капіталу забезпечення доступу всіх верств сільського населення до локальних ресурсів та економічних вигод;

- передача сільським громадам повноважень у сфері розпорядження земельними, водними, лісовими ресурсами, а також корисними копалинами локального значення (розташованих у межах села та його господарської території);

- формування системи управління сільським розвитком на місцевому, регіональному та загальнонаціональному рівнях.

Для помітних змін у сільському розвитку регіонів України в процесі реформ з децентралізації перед державою постало ряд завдань, які потребують вирішення [3]:

- відродження конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва, стійкого до змін ринкової кон'юнктури із залученням сучасних технологій;

- створення сприятливих умов для заохочення розвитку в сільській місцевості малого і середнього бізнесу, для чого повинен бути задіяний ефективний мотиваційний механізм;

- розробки довгострокової програми створення системи обслуговуючих кооперативів шляхом залучення переробних підприємств до асоційованого членства, задля якомога ширшого доступу до матеріально-технічної бази цих підприємств, утворення кластерних об'єднань дрібних товаровиробників;

- вдосконалення міжбюджетних відносин з метою збільшення фінансових можливостей, та покращення соціальної інфраструктури сільських населених пунктів;

- створення мотиваційних передумов повернення з міст після навчання кваліфікованої молоді відповідних до потреб села професій для роботи і проживання у сільській місцевості;

- запровадження територіально-управлінської системи в якій ключова роль відводилась сільським громадам;

- розвитку людських ресурсів, створення мережі безперервної освіти, розбудови соціальних мереж, встановлення ділових зв'язків, просування локальних ініціатив, лобювання інтересів сільських громад на всіх рівнях;

- екологічно-безпечного використання і збереження природних ресурсів, органічного сільськогосподарського виробництва, забезпечення впливу сільських громад на оренду землі, екологізації побуту.

IV. Висновки. Найбільш важливим у здійсненні реформ є зміцнення та посилення заходів, спрямованих на розвиток сільських громад, створення ефективних територіальних об'єднань із самоврядними функціями за рахунок скорочення заходів, спрямованих на підтримку ринків і цін на сільськогосподарську продукцію, оскільки далеко не завжди від цього виграє її виробник, а здебільшого за таких умов збільшують свої прибутки посередники.

Виникла необхідність зміцнення і посилення потенціалу політики сільського розвитку, в першу чергу, збільшення фінансової підтримки, з подальшим перерозподілом коштів бюджету, таким чином, щоб вони з найбільшою ефективністю досягли тих виробників, у яких є найбільші потреби у фінансовій підтримці і які при відповідній підтримці даватимуть високий рівень віддачі. Таким чином, можна було б уникнути диспропорцій та викривлень, які характерні саме для політики підтримки цін.

В умовах посилення децентралізації влади та фінансових ресурсів, необхідно використати ті інструменти, які роблять більший акцент

на ролі органів місцевого самоуправління як найбільш наближених і зацікавлених у питаннях розвитку села. Якщо розглядати заходи фінансової підтримки спрямованої на децентралізацію, то політика сільського розвитку стає набагато ближче до потреб і до активної ролі місцевих органів влади, ніж політика регулювання цін і ринків, яка управляється центральними адміністративними структурами. Однак проблема полягає не тільки в цьому. До цього треба додати зростаючу громіздкість адміністративно-бюрократичних механізмів, крім усього іншого, високі адміністративні витрати на виконання контрольних функцій.

Слід відмітити, що сільський розвиток в Україні має свої історичні, економічні, природні, соціальні, політичні, культурні, адміністративні, особливості. Все це зумовлює необхідність пошуку, розробки і, головне, реалізації програм розвитку, адаптованих до українських реалій. З огляду на сучасний стан українського села, робити такі кроки необхідно терміново.

1. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/157-19?test=4/UMfPEGznhhb2.ZikPpn>.

2. Закон України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF/page4>.

3. Малік М. Й. Концептуальні засади розвитку сільських територій / М. Й. Малік, В. А. Пулім // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://baitas.lzuu.lt/~mazyliis/julram/8/156.pdf>.

4. Онищенко О., Юрчишин В. Сільський розвиток: основи методології та організації / О. М. Онищенко, В. В. Юрчишин // Економіка України. – 2006. – № 10 (539). – С. 4 – 13.

5. Павлов О. І. Модель сільського розвитку в Україні та її відповідність стандартам Європейського Союзу. / О. І. Павлов // Статистика України. – 2006. – № 3 (34). – С. 96 – 100.

6. Павлов О. І. Сільський розвиток в Україні: теорія, практика, політика, управління: Монографія. / О. І. Павлов // – Одеса: Астропринт, 2008. – 208 с.

7. Теорія, політика та практика сільського розвитку / за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор. НАНУ О.М. Бородіної, д-ра екон. наук, чл.-кор. УААН І.В. Прокопи; НАН України; Ін-т екон. та прогнозування. – К., 2010. – 376 с.

8. Україна у цифрах 2013. Статистичний збірник. / За редакцією О. Г. Осауленка. – К. 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm.

The article reviews the main aspects of rural development in Ukraine. Determined that the rural development policy requires improvement both on national and regional levels in order to increase the welfare of the rural population. Key priorities and goals of the state and regional administration are outlined necessary for activation the agriculture development in Ukraine.

Key words: rural development, rural development policy, priorities of rural development, rural prosperity and employment in rural areas.

УДК 331:336.5.02:331.107.266

Дорош О. В., Шурпа С. Я.

ДЕРЖАВНО-ПУБЛІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГІДНОЇ ПРАЦІ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТУВАННЯМ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

Вступ. Одним з ключових чинників економічного зростання кожної держави є проблема розвитку і формування людського капіталу, носії якого претендують на гідну працю. Нова економічна модель повинна базуватися не тільки на основі невичерпних та гнучких ресурсів, якими в наш час є знання, інтелект і творчий потенціал людини, а також на можливостях їх реалізації.

У найбільш загальному вигляді людський капітал можна визначити як сформований і розвинений в результаті інвестицій і накопичений людиною певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який ціле-

спрямовано використовується в тій чи іншій сфері економічної діяльності, сприяє зростанню продуктивності праці і завдяки цьому впливає на зростання доходів свого власника, прибутку підприємства та національного доходу [1].

Варто наголосити, що людський капітал дуже динамічний, адже його формування та розвиток відбуваються протягом усього життя людини. Важливою його характеристикою є здатність до накопичення: людина акумулює у собі певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій тощо. Використання цього накопиченого активу відбувається з ме-